

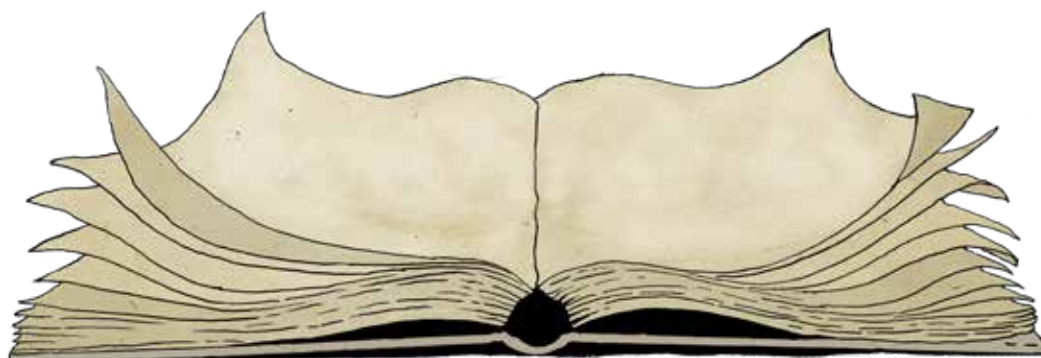
NORDENPREMIÄR FÖR SUCCÉMUSIKAL

Roald Dahls bok *Matilda* med illustrationer av Quentin Blake, kom ut 1988. Den handlar om en väldigt smart och upprorisk liten flicka. Matildas föräldrar har inte tid med henne och tycker mest att hon är i vägen. Hon ägnar sin tid åt att läsa biblioteksböcker i svindlande hastighet medan föräldrarna mest tittar på tv. I skolan är det inte mycket bättre trots att Matilda får en snäll fröken. Den elaka rektorn har skolan i ett järngrepp och plågar barnen så mycket hon kan. Matilda beslutar sig för att de vuxna behöver lära sig en läxa och upptäcker i samma veva sina övernaturliga krafter...

20 år efter att boken kommit ut började arbetet med att göra den till musikal. Den engelska regissören Matthew Warchus tog kontakt med den australiensiska komikern/musikern Tim Minchin för att höra om han ville skriva musik och sångtexter till musikalen som skulle sättas upp av The Royal Shakespeare Company. Minchin trodde inte sina öron – som ett stort Roald Dahl-fan hade han själv 10 år tidigare försökt få scenrättigheterna till *Matilda*.

Skrivandet påbörjades och det gjordes många workshops och bearbetningar innan musikalen var klar för scenen. Den 9 december 2010 var det premiär på the Courtyard theatre i Stratford-Upon-Avon. Det blev stor succé och innan spelperioden var slut vann *Matilda* en Critics' Circle Award för bästa musikal.

Den 24 november 2011 var det premiär på the Cambridge Theatre i Londons West End. Succén var återigen total och priserna formligen regnade över musikalen. I april 2013 gick *Matilda the Musical* upp på Broadway i New York, där den spelade över 1 500 föreställningar, och priserna fortsatte att hagla. Efter dessa tre första uppsättningar hade *Matilda* dragit in hela 47 priser! Segertåget över världen fortsatte och nu kommer alltså *Matilda the Musical* för första gången till Norden.

HANDLING

Akt I

Mrs Wormwood, som är besatt av tävlingsdans, och Mr Wormwood, en TV-beroende bilförsäljare, får en dotter som döps till Matilda. Hon är mycket smart och älskar att läsa böcker. Föräldrarna är helt oförstående och hånar henne ständigt.

När Matilda börjar skolan blir lärarinnan Miss Honey imponerad av hennes kunskaper och vill flytta henne till en elitklass. Rektorn Miss Trunchbull, ger inte sin tillåtelse. Inte heller Matildas föräldrar. Matilda ser hur Trunchbull bestraffar barnen på det grymmaste sätt. Hon har ett litet skåp kallat "buren", som är fullt av vassa föremål, där hon stänger in olydiga barn i timmar.

På det lokala biblioteket berättar Matilda för bibliotekarien Mrs Phelps en historia om ett cirkuspar, en akrobat och en utbrytarkung, som inte kan få barn fast de längtar så. För att glömma sin sorg meddelar de världspresen att de ska utföra ett nytt farligt nummer. Akrobatens syster, en före detta världsmästare i släggkastning, arrangerar det hela. Men paret ställer in numret eftersom akrobaten äntligen är gravid. Akrobatens syster är rasande för att hon måste ge publiken pengarna tillbaka. Hon gör ett bindande kontrakt där artisterna åker i fängelse om de inte genomför sitt nummer.

I skolan har en pojke i Matildas klass stulit en bit av Miss Trunchbulls chokladtårta. Rektorn tvingar honom äta hela tårtan inför klassen. Barnen hejar på, och Bruce lyckas äta hela tårtan. Alla firar – tills Miss Trunchbull drar iväg honom till buren.

Akt II

Matilda fortsätter med sin historia. Bundna av kontraktet genomför artisterna sitt farliga nummer. Allt går bra till det sista momentet, då akrobaten plötsligt faller och skadas svårt. Hon överlever bara så länge att hon hinner föda barnet. Akrobatens syster flyttar in till utbrytarkungen för att ta hand om hans dotter. Mostern plågar och hånar flickan så fort inte utbrytarkungen ser det.

Mr Wormwood kommer hem från jobbet, nöjd över att ha sålt begagnade bilar till några rika ryssar efter att ha skruvat tillbaka trippmätarna med en borrh. Matilda blir arg och pappan låser in henne i sitt rum.

Mrs Wormwood

Mr Wormwood

Matilda

Miss Honey

Mrs Phelps

Samma kväll fortsätter Matilda historien. Efter år av grymheter har mosterns ilska blivit så stor att hon slår flickan, låser in henne i källaren och går ut. Utbrytarkungen kommer hem och upptäcker hur elak mostern har varit. Han tröstar sin dotter och lovar att alltid finnas där. Sen går han ut för att hitta mostern och försvinner spårlöst.

Miss Trunchbull håller en stenhård idrottslektion och plågar barnen. Matilda blir vansinnigt upprörd och upptäcker då att hon kan flytta saker med blicken och välter Trunchbulls vattenkaraff. Matilda demonstrerar sina krafter för Miss Honey, som bjuder hem Matilda. På vägen dit erkänner Matilda att hennes far ofta hånar och skäller på henne.

Miss Honey berättar om sin grymma moster som tog hand om henne som barn. När Miss Honey blev lärare gav mostern henne en räkning på allt hon konsumerat under sin barndom och tvingade henne att skriva på ett kontrakt där hon förband sig att betala tillbaka. Hon visade också ett papper där pappan testamenterade sitt hus till mostern. Miss Honey lever därför i total fattigdom. Matilda förstår att hennes egen påhittade historia är den sanna berättelsen om Miss Honeys barndom och att den elaka mostern är Miss Trunchbull.

När Miss Trunchbull plågar barnen nästa gång använder Matilda sina krafter så att en krita skriver på svarta tavlan. Hon övertygar Miss Trunchbull att det är utbrytarkungens spöke som kräver att hans dotter ska få tillbaka sitt hus, annars ska han hämnas. Miss Trunchbull flyr i panik och barnen firar sin seger.

På biblioteket pratar Matilda, Miss Honey och Mrs Phelps om det som hänt sedan Miss Trunchbull försvann. Miss Honeys föräldrars riktiga testamente har blivit hittat – de lämnade huset och alla pengar till sin dotter. Miss Honey har blivit ny rektor, men hon är ledsen över att Matilda bor i ett kärlekslöst hem.

Paret Wormwood rusar in i panik och säger att familjen måste fly. De rika ryssarna som Matildas pappa lurade är maffiamedlemmar och ute efter hämnd. Ryssarna kommer men maffiabossen Sergei blir så imponerad och rörd av Matildas intellekt och respektfulla sätt att han går med på att inte skada familjen Wormwood. Det blir bestämt att Matilda ska flytta hem till Miss Honey.

Miss Trunchbull

Akrobaten

Utbrytarkungen

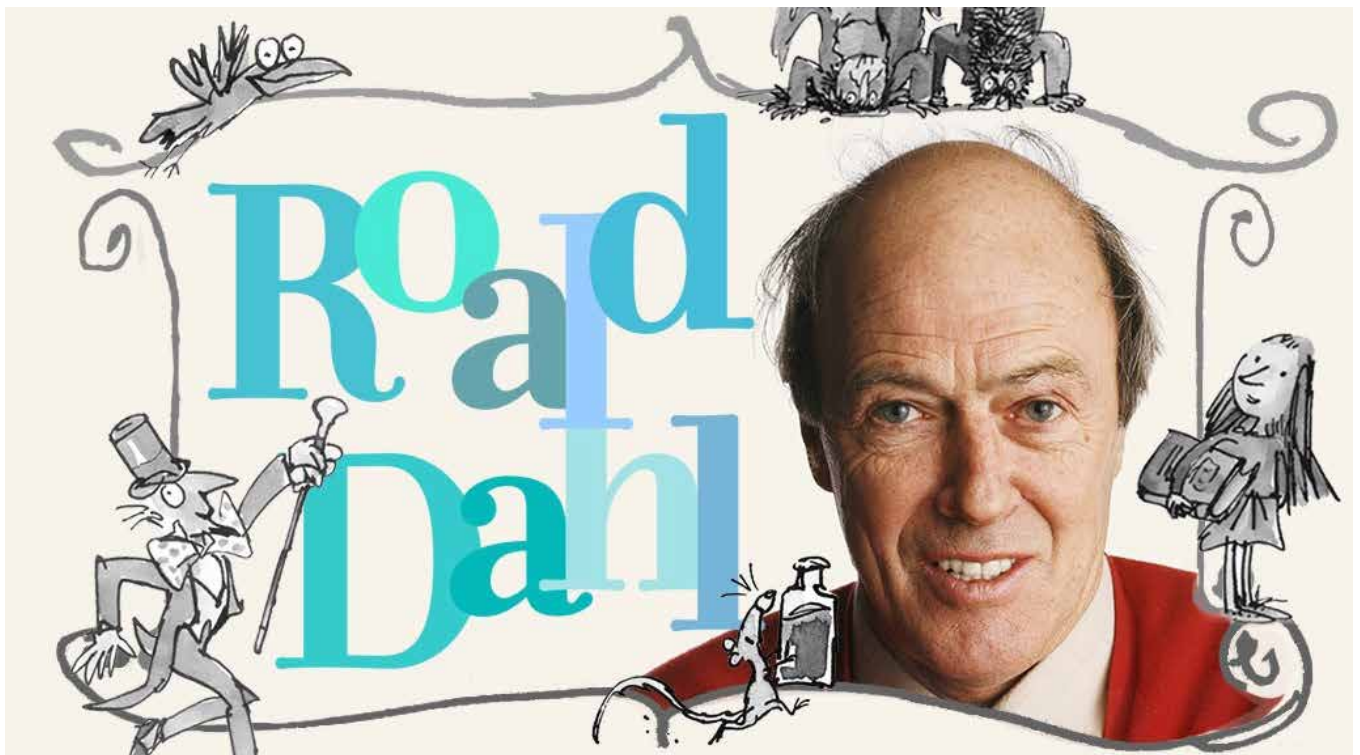
ROALD DAHL

Romanen som musikalen bygger på är skriven av den kända barnboksförfattaren Roald Dahl. Hans föräldrar kom från Norge men själv föddes han i Wales 1916. Det var ingen självklarhet att han skulle bli författare. Han arbetade på oljebolaget Shell och var under andra världskriget pilot i Royal Air Force. Efter att ha blivit svårt skadad vid en nedskjutning, placerades han vid ambassaden i Washington DC som biträdande flygattaché. Han började skriva noveller för en amerikansk tidning och när han flyttade tillbaka till Storbritannien blev han författare på allvar. 1954 bosatte han sig i ett hus utanför London, och i ett litet stenskjul i trädgården skrev han alla sina böcker.

Några av Roald Dahls mest kända verk är *Kalle och chokladfabriken*, *Häxorna*, *Matilda*, *SVJ* (Stora Vänliga Jätten) och *Den listiga räven*. De har alla blivit filmatiserade. Mindre känt är att Roald skrev flera filmmanus, bl a till Bond-filmen *Man lever bara två gånger* och *Chitty Chitty Bang Bang*. Han skrev även böcker för vuxna.

Roald Dahls barnböcker är kända för att vara skruvade, roliga och ibland makabra. Vuxna porträtteras ofta ganska elakt, medan barnen är hjältar. Det är alltid de varmhjärtade och snälla som går hem med segern.

Handlingen i *Matilda* bygger delvis på Roalds egen uppväxt. Liksom Matilda var han lite busig. Som 8-åring fick han stryk i skolan efter att ha lagt en död mus i en godisaffär. Hans mamma blev väldigt upprörd, inte över buset med väl över bestraffningen. Hon flyttade Roald till en internatskola. Tyvärr blev det inte bättre där. Han vantrivdes, längtade hem och skrev brev till sin mamma nästan varje dag. (När hon dog upptäckte han att hon sparat alla breven från hans barndom.) Flera av karaktärerna i *Matilda* är baserade på verkliga personer, bl a Matildas pappa och den elaka rektorn.

Roald Dahl omgiven av några av sina sagofigurer, Matilda längst till höger. Bilderna är gjorda av Quentin Blake, som illustrerade i princip alla Roald Dahls böcker.

Läs mer om illustratören Quentin Blake på www.quentinblake.com

LÄSNING – ATT KNÄCKA KODEN

I Matilda är läsning och böcker ett centralt tema. Matilda är en bokslukare som finner tröst i böckernas spännande världar. Hon har lärt sig läsa själv och plöjer de stora klassikerna (för vuxna) i rasande fart redan vid 5 års ålder. Föräldrarna är helt oförstående till hennes bokintresse.

I själva verket är det så att föräldrar som läser för sina barn ger dem en mycket bra grund att stå på när det gäller att knäcka läskoden. De har så att säga förberett sina barn på hur läsning fungerar och har också givit en inblick i hur spännande det är att få ta del av olika berättelser. Då är det lättare för barnen att utveckla sin läsfärdighet.

Läsfärdigheten består av två delar; avkodning och språkförståelse. Avkodningen är den tekniska biten, vilka ljud bokstäverna symboliserar och hur man sätter ihop ljuden till ord. Språkförståelse handlar om ordförråd, begrepp och om att kunna dra slutsatser och tolka sammanhang.

Pseudoläsning är det första stadiet. Det är egentligen inte läsning, men barnet kan känna igen t ex logotyper och kan "läsa" att det står ICA eller Mc Donald's. När den här förmågan har utvecklats till att känna igen vanliga ord, t ex sitt eget namn, är man på *det logografisk-visuella stadiet*. Nästa steg är *det alfabetisk-fonologiska stadiet* när man förstår att bokstäverna symboliserar ljud som sätts ihop till ord. Så småningom når man *det ortografisk-morfemiska stadiet* då man börjar se mönster och få ett inre lexikon så att man slipper ljuda sig igenom varenda ord. Ordigenkänningen är då fullt uppbyggd och automatiserad och barnet får upp farten på läsningen.

Forskarna är överens om att det är övning och åter övning som ger resultat. Kvaliteten på det man läser spelar mindre roll, det är mängden som räknas. Romaner, flingpaket, serietidningar eller faktaböcker – allt går lika bra.

NYTTA, EMPATI, GLÄDJE OCH AVSLAPPNING

Att kunna läsa är förstås viktigt för att kunna tillgodogöra sig kunskap av olika slag, klara av skolan och delta i samhället. Men läsning är så mycket mer än nytta.

– Genom läsning tränar vi fantasin, en av våra viktigaste muskler, och förmågan till perspektivskiften, att leva sig in i andra sätt att tänka, leva och känna. Det är en omistlig förmåga i en demokrati, säger Magnus Persson, professor i litteraturvetenskap vid Malmö universitet.

– Framför allt så är läsning ett njutningsmedel, det får vi inte glömma bort!

Läsning är också mycket effektivt mot en av vår tids stora "folksjukdomar" – stress. University of Sussex har testat en mängd sätt att minska stressnivåerna i kroppen och det mest effektiva sättet var enligt deras studier läsning. Det räckte med sex minuters tyst läsning för att sänka stressnivåerna med 68 procent. Dessutom slappnade musklerna av och pulsen sänktes.